

Asociace
pro mezinárodní
otázký
Association
for International
Affairs

Briefing Paper 2/2009

Gruzínsko-osetinský konflikt

—

Březen 2009

Gruzínsko-osetinský konflikt

—

Vakhtang Darchiashvili

This paper is the independent analysis of the author. Views expressed in the report are not necessarily those of Association for International Affairs.

Gruzínsko-osetinský konflikt

Kavkaz byl odjakživa místem všudypřítomné rozmanitosti. Ačkoli rozmanitost kavkazské přírody vytváří krásnou symbiózu, národnostní a náboženská rozmanitost na tomto kraji světa čas od času působí nemalé potíže. Jak ukazuje realita, tyto potíže ve spojení s mocenskými zájmy, mohou přerůst do krvavé války. Takových příkladů je na Kavkazu v novější historii dost (konflikt v Náhorním Karabachu, konflikt v Jižní Osetii, konflikt v Abcházii a samozřejmě konflikt v Čečensku).¹

Až do srpna minulého roku z nich nejméně znám byl právě ten v Jižní Osetii.²

Samačablo nebo „Jižní Osetie“?³

Je všeobecně známo, že v etnických konfliktech dochází často ke zneužívání historické danosti, kde každá strana staví na své historické pravdě. Není tomu jinak ani v případě gruzínsko-osetinského konfliktu.

V gruzínských odborných kruzích převládá názor, že Osetinci odjakživa obývali území Severního Kavkazu a na území současné Gruzie se Osetinci objevují mezi 17. až 19. stoletím našeho letopočtu. Současné území Jižní Osetie je v gruzínských historických pramenech označováno jako *Samačablo*, což znamená, že území patřilo gruzínským šlechticům z rodu Mačabeli (*Samačablo* v gruzínštině znamená „území Mačabelů“). Tento názor není plodem gruzínského nacionalismu 90. let, ale byl uváděn i v dřívější době, kdy mezi Osetinci a Gruzínci vládl mír. Hlavním argumentem gruzínských historiků mimo jiné je, že na území Jižní Osetie nejsou žádné známky kulturního dědictví Osetinců dřívější doby, kdy projevy kulturního dědictví lze považovat za jeden z imanentních znaků každého národa.⁴

¹ Publikace o těchto konfliktech například: Šmíd, T. – Vačura, V.: (eds.) (2007): *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Sborník. ČDA. Brno.

² V textu pojem „Jižní Osetie“ je používán ve smyslu bývalé Autonomní Oblasti Jižní Osetie v rámci Gruzie.

³ Jižní Osetie se nachází v centrální části Gruzie na severu od hlavního města, Tbilisi. Je obklopena gruzínskými regiony, na severu hraničí s Ruskou federací a tvoří 1/6 celkové rozlohy celé Gruzie. V regionu není nerostné bohatství a jedná se o vyložené zemědělský region, nicméně přes území Jižní Osetie prochází významná dopravní tepna, která spojuje Rusko a Gruzii přes Rokský tunel na kavkazském hřebenu (v současné době je cesta nevyužívána kvůli exitujícímu konfliktu).

V době posledního sčítání lidu z dob Sovětského svazu (1989) bylo národností rozložení na zmíněném území následující: Osetinci 66,2 % obyvatel (65,200 tis. lidí), Gruzínci 28,9% a pak ostatní (Židi, Arméni, Rusové, atd.). Celková populace Jiho-Osetinské autonomní oblasti byla 98 tisíc obyvatelů. Z tohoto počtu žilo na území Jižní Osetie jen 65.200 osob osetinské národnosti, když celková populace Osetinců v Gruzii tvořila 164.100 osob, což bylo 3% celkové populace Gruzie. Osetinský jazyk patří k perské skupině jazyků a je odlišná od gruzínštiny. Většina osetinců jsou pravoslavní křesťané. Na území Jižní Osetie gruzínské a osetinské vesnice jsou promíchány zejména na jihu regionu. Beruchashvili, N. a Kol. (1998): *Human Geography of Georgia*. Tbilisi, Ganatleba, str. 18

⁴ Nodia, G.: (1993): *A History of Georgia*, In: *Current Politics and Economics of Europe*. Tbilisi, 2. svazek, str. 39

Na druhou stranu Osetinci uvádějí, že obývají území na obou stranách Kavkazu odpradávná a žijí s Gruzíny spolu na území Gruzie již mnoho století.

První reálné problémy mezi Osetinci a Gruzinci vznikly hned po vyhlášení nezávislosti Gruzinské I. republiky v květnu 1918. Tehdy existující bolševická vláda Ruska uznalo nezávislost a teritoriální celistvost Gruzie. Nicméně v roce 1920 se začal stupňovat tlak Ruska, jež mělo plán na sovětizaci celého území bývalého ruského carství, včetně strategického Kavkazu. Následkem těchto ruských tlaků bylo nastolení sovětské vlády nejdříve v Arménii a v Ázerbájdžánu. V tomtéž roce, s pomocí a podporou ruských bolševiků, tzv. Národní rada Jižní Osetie vyhlásila vytvoření samostatné sovětské republiky a rovněž svou nezávislost na Gruzii. Gruzinská vláda potlačila snahy Osetinců o odtržení tohoto území od Gruzie⁵ a zároveň tímto eliminovala vznik komunisty ovládané enklávy na území Gruzie. V únoru roku 1921 byla Gruzie okupována sovětskou armádou a Gruzinská I. republika přestala existovat. O rok později sovětská vláda na území Gruzie vytvořila autonomní oblast Jižní Osetii v rámci Zakavkazské sovětské socialistické republiky (kam patřila Gruzie spolu s Arménií a Ázerbájdžánem). Od té doby se pro území, o kterém pojednává tento článek, užívá oficiálně názvu Autonomní oblast Jižní Osetie (dále jen Jižní Osetie). Je zajímavé, že sovětská vláda dala Osetincům status toliko autonomní *oblasti*, když Abcházcům a adžárským Gruzincům byl udělen status autonomní *republiky*. Takový krok sovětské vlády lze vysvětlit tím, že Osetinci na rozdíl od Abcházců a Adžarců nebyli nepovažováni za původní národ na gruzínském území a proto jim nebylo dáno právo na rozsáhlou autonomii.

Před konfliktem

V době Sovětského svazu nebyly mezi Gruzinci a Osetinci zaznamenány problémy. Naopak, mezi těmito etniky bylo nejvíce smíšených rodin v celé Gruzii, což svědčí o neexistenci zásadních národnostních problémů. Ale koncem 90. let odcházela doba *perestrojky*, blížil se rozpad sovětského impéria a přicházel čas nacionalismu a etnických konfliktů.

V té době byla Gruzie jedna z prvních sovětských republik, která začala hlasitě požadovat své právo na nezávislost. V čele tohoto hnutí stal disident a pozdější první prezident 2. Gruzinské republiky Zviad Gamsakhurdia. Vlna gruzínského nacionalismu byla hybnou silou, která hnala tuto sovětskou republiku k ideji nezávislosti.⁶

⁵Cvetkovsky, N.: *The Georgian - South Ossetian Conflict*. Danish Association for Research on the Caucasus <http://www.caucasus.dk/chapter4.htm>

⁶ Některými projevy gruzínského nacionalismu bylo například přijetí státního programu jazyka, který vyžadoval znalost gruzínského jazyka ve všech veřejných sférách života v Gruzii bez ohledu na příslušnost k etnickým skupinám.

Souběžně s požadavkem na větší nezávislost, resp. úplnou nezávislost, ze strany Tbilisi, se začaly objevovat obdobné požadavky představitelů etnik žijících v Gruzii (Abcházci, Arméni). V případě Jižní Osetie nastal první projev požadující větší autonomii na podzim roku 1989. Tehdy poslanci Rady jihoosetinské autonomní oblasti oficiálně požádali tbiliskou vládu o větší autonomní práva, resp. nezávislost. K tomu se na území Jižní Osetie začala prosazovat politika preferování Osetinců nad Gruzínci, zejména na nižší úrovni státní správy. V Tbilisi se tyto požadavky a kroky setkaly s nepochopením a jako odpověď na takové požadavky byl na 23. listopad 1989 svolán mírový pochod gruzinského obyvatelstva směrem na Cchinvali. Osetinci pomocí místní milice a ruského oddílu vnitřního vojska ministerstva vnitra SSSR reagovali uzavřením silnic vedoucích do Cchinvali. Následkem těchto události několik lidí zahynulo a mnoho bylo zraněno.⁷

Další vývoj již směřoval k válce. V roce 1990 docházelo občasným střetům mezi Osetinci a Gruzínci, ale rozhodně větším přispěvatelem konfliktu byla válka v politicko-právní oblasti. Jako prostředek proti sílícím požadavkům na větší práva a samostatnost autonomních regionů Nejvyšší rada Gruzie (zastupitelský orgán v sovětské Gruzii) přijala zákon omezující možnost regionálních politických uskupení v účasti v parlamentních volbách v roce 1990. Tento krok vyvolal velmi negativní reakce ze strany Osetinců, kteří v zájmu, jako odvetné opatření, vyhlásili nezávislost jihoosetinské autonomní oblasti se statusem republiky v rámci Sovětského svazu (konkrétně 20. září 1990).⁸ Je pozoruhodné, že Osetinci nikdy nechtěli plnou nezávislost, ale chtěli jen nezávislost na Gruzii. Jak je uvedeno výše, Osetinci chtěli zůstat v Sovětském svazu a pak v Rusku. Takový požadavek „nezávislosti“ stále trvá.⁹

V prvních svobodných volbách v Gruzii, které proběhly v říjnu 1990, drtivě zvítězila strana pod vedením disidenta Zviada Gamsachurdii. Osetinci volby bojkotovali a v prosinci uspořádali vlastní volby. Gamsachurdiova vláda rozhodla, že skoncuje se separatistickými náladami na území Gruzie a v prosinci roku 1990 byl přijat zákon o zrušení autonomního statusu Jižní Osetie. Kvůli častým násilnostem byl navíc na tomto území již bývalé autonomie vyhlášen mimořádný stav a do regionu byli vysláni příslušníci gruzinské milice. Konflikt začal.

⁷ Tsikhelashvili, K. (2001): *The Case Studies of Abkhazia and South Ossetia*. Tbilisi, Tbilisi state university, str. 40.

⁸ Cvetkovsky, N.: *The Georgian - South Ossetian Conflict*. Danish Association for Research on the Caucasus <http://www.caucasus.dk/chapter4.htm>.

⁹ *Južnaja Osetie trebujet vključit je v sostav Rosii na osnovanii istoričeskich dokumentov*. Zpráva ze dne 22.3.2006. Informační portál www.newsru.com. On-line text (<http://newsru.com/world/22mar2006/osetia.html>).

Skomírající gorbačovova vláda sovětského svazu se snažila situaci zachránit tím, že zrušila vyhlášení nezávislosti Jižní Osetie a také zákon o zrušení autonomní oblasti Jižní Osetie, který přijala gruzínská strana. Tyto kroky však situaci nijak nevyřešily.¹⁰

Z výše uvedeného vyplývá, že etnický prvek měl v gruzínsko-osetinském konfliktu silný vliv. V podstatě se strany začaly vymezovat na „my“ (Osetinci) a „oni“ Gruzínci a naopak a odvrhly všechno společné. Nicméně konflikt se do ozbrojené fáze dostal pomocí jiných faktorů, než byla etnická odlišnost mezi dvěma národy. Vyostření situace souviselo především s rychlým vzrůstem nacioanalistických nálad v obou společnostech v době *perestrojky*. Nezávislá Gruzie s nezkušenou nacionalistickou vládou se dopouštěla jedné chyby za druhou ve vztahu k jiným národnostem žijícím na území Gruzie. Takové situace využívali a zneužívali osetinští nacionalisté, kteří veřejně přesvědčovali osetinský národ, že Gruzie je chce vyhladit a vyhnat z vlastních domovů.

V tomto kontextu nelze opomenout roli Ruska. Gruzie se, jako jedna z nejméně protisovětsky zaměřených států Sovětského Svazu, dostala do centra pozornosti „konzervativní“ levice a generality ještě za existence SSSR. Později v době rozpadu SSSR, spolu s touto skupinou i ostatní části politické elity (zejména spíše liberálně-demokraticky orientované vládní elity v čele s Borisem Jelcinem¹¹) začaly chápat, že úplná nezávislost a antisovětské, resp. antiruské nálady v Gruzii mohou ve svém důsledku přinést pro Rusko ztrátu celého Kavkazu. Proto při materiální a politické podpoře skupiny spjaté s antijelcinovskou opozicí a spolu s přehlížením tzv. demokratické skupiny ruské politické elity, začala Moskva fakticky aktivně podporovat separatismus na gruzínském území¹² (viz níže). Konkrétně v případě Jižní Osetie se jednalo zejména o vojenskou pomoc.¹³ Byl to určitý druh odvety za podíl Gruzie na podkopávání Sovětského Svazu a za snahy Gruzie o nezávislost. Svými kroky si Rusko zároveň zajistilo další možnost ovlivňování celého kavkazského regionu prostřednictvím separatistických regionů.

¹⁰ Tsikhelashvili, K. (2001): *The Case Studies of Abkhazia and South Ossetia*. Tbilisi, Tbilisi state university. str. 41

¹¹ Tzv. liberální-demokraté chápali nebezpečnost tohoto precedentu pro ostatní kavkazské národy (následně se tato obava potvrdila v případě Čečenska), nicméně přehlíželi (nebo nemohli zabránit) aktivitám „konzervativní“ levice a generality. Obecně lze říci, že rozdílné postoje ruských politických elit existovaly nejen v gruzínské otázce, ale i všeobecně. Tento střet nakonec vyvrcholil obsazením moskevského Bílého domu jednotkami ruské armády na rozkaz prezidenta Jelcina na konci roku 1993. Právě od té doby lze pozorovat konstruktivnější pozici ruské strany vůči Gruzii. Nicméně v konečném důsledku se dá říci, že i přes vítězství tzv. demokratů se zahraniční politika Ruska vůči Gruzii změnila jen pramálo a Rusko se vždy snažilo využívat existujících etnických konfliktů k vytvoření rozhodujícího vlivu na Gruzii.

¹² Tato podpora byla velmi rozsáhlá zejména v době gruzínsko-abchazského konfliktu. Viz Darchiashvili, V.: *Gruzínsko-abchazský konflikt*. In Šmíd, T. – Vaňura, V.: (eds.): *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Sborník. ČDA. Brno. Říjen 2007. str. 235-270

¹³ „Existovaly velké podezření, že ruské jednotky přenechávaly své zbraně a těžké dělostřelectvo Osetii a také jich podporovaly.“ Tsikhelashvili, K. (2001): *The Case Studies of Abkhazia and South Ossetia*. Tbilisi, Tbilisi state university, str. 43.

Průběh války

Ozbrojená fáze konfliktu začala již v lednu roku 1991 a trvala do července roku 1992, kdy byla podepsána smlouva o příměří mezi válčícími stranami.

Ukončení konfliktu bylo doprovázeno velmi důležitými událostmi. Za prvé, koncem roku 1991 vypukla v Tbilisi krátká občanská válka mezi stoupenci úřadujícího prezidenta Zviada Gamsachurdii a opozicí, která byla vedena *ad hoc* orgánem, tzv. Státní radou.¹⁴ Prezident Gamsachurdia byl svržen a vyhnán z Tbilisi a v Gruzii začala vládnout Státní rada. Na jaře roku 1992 Rada rozhodla, že vyzve Eduarda Ševardnadzeho, aby zemi vedl. Druhou, a ještě významnější událostí bylo, že ke konci jara téhož roku začala být situace v Abchazské autonomní republice velmi kritická a bylo potřebné soustředit veškeré síly směrem k této, pro Gruzii důležité, oblasti.

Samotný ozbrojený konflikt probíhal hlavně v Cchinvali a jeho okolí. Na gruzínské straně bojovalo několik uskupení. Hlavní ozbrojenou jednotkou byla Národní garda, která vznikla ještě před počátkem ozbrojeného konfliktu, v lednu 1991. O profesionalitě Národní gardy lze jen těžko mluvit, jelikož v jejích řadách působili lidé z velmi různého prostředí na prvku dobrovolnosti (byli mezi nimi bývalí vojáci gruzínské národnosti, kteří sloužili v sovětské armádě, bývalí příslušníci milice, obyčejní obyvatelé Gruzie a lidé, kteří měli kriminální původ). Další ozbrojené skupiny na gruzínské straně vznikaly plně spontánně. Většinou to byly skupiny od 50 do 200 osob. Chyběla základní koordinace vojenských aktivit. Neexistovala pevně stanovená vojenská subordínace a ve většině případů tyto skupiny bojovaly na vlastní pěst. Situace se ještě zhoršila tím, že během občanské války v Tbilisi začaly některé skupiny podporovat buď prezidenta Gamsachurdia nebo naopak jeho opozici.¹⁵

U Osetinců byla hlavní vojenskou silou v době konfliktu Jihoosetinská republikánská garda, která oficiálně vznikla v listopadu roku 1991 a měla přibližně 2400 mužů ve zbrani. Dále byla osetinská strana podpořena malými para-militantními skupinami místních dobrovolníků a příslušníků jihoosetinské milice osetinské národnosti. Stejně jako gruzínská strana, Osetinci postrádali vojenskou disciplínu a koordinovanost ve vedení vojenských akcí.¹⁶

¹⁴ Je významné zmínit, že členem státní rady byl Jaba Ioseliani, který měl kriminální minulost a též velkou autoritu v kriminálním světě.

¹⁵ Helsinki Watch (1992): *Bloodshed in the Caucasus, Violations of Humanitarian Law and Human Rights in the Georgia-South Ossetia Conflict*. Human Rights Watch, New York. Str. 14 (<http://www.hrw.org/reports/pdfs/g/georgia/georgia.923/georgia923full.pdf>)

¹⁶ *Ibid.*

Další velmi významnou silou v zóně konfliktu byl ruský oddíl vnitřního vojska ministerstva vnitra SSSR v počtu přibližně 500 příslušníků. Tento oddíl byl vyslán do Jižní Osetie na počátku konfliktu a měl oficiální příkaz (navenek) od vyššího vedení Sovětského svazu podniknout účinné kroky pro dodržení míru v regionu. Nicméně podle gruzínské strany tento oddíl skrytě podporoval Osetince dodávkami zbraní. Je také známo, že došlo k použití ruských vojenských vrtulníků pro útok na gruzínské vesnice (viz poznámka číslo 12).

Obecně měl tento konflikt několik znaků. Především to bylo časté a hrubé narušení zásad vedení války podle mezinárodně uznávaných zvyklostí oběma stranami (nejčastěji útok na civilní cíle a civilisty). Přestože ozbrojený konflikt v Jižní Osetii neměl velkou intenzitu, materiální rozsah škod byl značný. Celkem v důsledku konfliktu zahynulo přibližně tisíc obyvatel a kolem 60. tisíc obyvatel z obou stran muselo opustit vlastní domovy (Osetinci většinou do Severní Osetie a Gruzínci do vnitrozemí Gruzie).

Situace po konfliktu až do srpnové války aneb od zmražení k rozmražení

24. července 1992 byla ve městě Soči mezi Ruskou federací (Boris Jelcin) a Gruzii (Eduard Ševerdnadze) podepsána tzv. dohoda o příměří. Podle této dohody vystupovalo Rusko jako prostředník konfliktních stran a ručitel dodržování míru v zóně konfliktu. Do zapojení Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (dále jen OBSE - tehdy ještě KBSE) na konci roku 1992, bylo Rusko jedinou „nezávislou“ stranou v mírovém procesu. Po uzavření příměří se situace stabilizovala a konflikt se začíná období „zmrazování“ konfliktu. Gruzie v té době (od srpna 1992) čelí dalšímu vojenskému konfliktu s Abcházíí a konflikt v Jižní Osetii se ocitá ve stínu.¹⁷ Právě velmi náročnou situaci lze vysvětlit podepsání dohody o příměří, ve které pozice Gruzie byly velmi slabé a nevyvážené ve prospěch separatistů. Podle exitující dohody byla vytvořena tzv. *Smišená kontrolní komise (Joint Control Commission – JCC)*, která měla zajistit hledání cest řešení konfliktu. V komisi byli přítomni zástupci Ruska, Severní Osetie, Gruzie a Jižní Osetie. OBSE zastřešovalo tento orgán.

Dále byly vytvořeny *Smišené mírové síly (Joint Peacekeeping Forces – JPKF)*, které měly na starost zajištění dodržování stavu příměří. Ve Smišených mírových silách mohla mít každá strana konfliktu (tedy Gruzie a Jižní Osetie) a Rusko po 500 příslušnících.

¹⁷ Abchazskou, Osetinskou a občanskou válkou zdemolována a oslabena Gruzie musela se podřídit požadavkům Ruska. Gruzie byla nucena v říjnu 1993 vstoupit do Společenství nezávislých států (SNS) do kterého nechtěla vstoupit od začátku jeho založení. Také musela s Ruskem uzavřít smlouvu o ruských vojenských základnách na území Gruzie.

Briefing Paper 2/2009

Gruzínsko-osetinský konflikt

—
Březen 2009

Prostřednictvím vytvořeného orgánu bylo pro území Jižní Osetie přijato několik dohod, které upravovaly fungování *JCC*, rehabilitaci válkou poškozených oblastí a rovněž nastolovaly pravidla zajištění bezpečnosti a budování vzájemné důvěry. Koncem roku 1995 se začíná v Gruzii bezpečnost a politická situace ubírat k lepšímu. Centrální vláda Ševardnadze dokázala eliminovat para-militantní skupiny, které se nepodřizovaly vládě a páchaly velké množství násilných trestních činů na celém území Gruzie (největší takovou skupinou byla skupina *Mchedrioni* pod vedení kriminální autority J. Ioselianiho).

V roce 1996 dochází k setkání na nejvyšší úrovni konfliktních stran. Prezident Ševardnadze se setkal s představitelem osetinské strany L. Čibirovem. Další takové setkání se uskutečnilo o rok později. Výsledkem byly dohody o rehabilitačních projektech v zóně konfliktu a o navrácení uprchlíků do svých domovů. Rozhovory o statusu Jižní Osetie však byly bezvýsledné.

Mezitím se situace v zóně konfliktu pomalu zlepšovala. Došlo k nápravě drobných obchodních vztahů mezi Gruzínci a Osetinci - ve vesnici Ergneti se spontánně vytvořila obrovská tržiště, ve kterých se obchodovalo výlučně s kontrabandním zbožím. Hlavní příjem z obchodu měly kriminální skupiny z obou stran, stejně jako představitelé *de facto* vlády Jižní Osetie a korumpovaní vysocí úředníci v Tbilisi, kteří zavírali oči nad nezákonným obchodem. Tato tržiště pro centrální rozpočet v Gruzii znamenala ztrátu několika desítek milionu dolarů ročně na clech, ale na druhé straně nelze pominout jistý pozitivní důsledek fungujícího nelegálního obchodu, a to znovuzrození mezietnických vztahů mezi Osetinci a Gruzínci.

Vytvořený stav se začal měnit po příchodu Vladimira Putina do Kremlu. Rusko začalo aktivněji hájit své strategické zájmy na Kavkazu. V té době si gruzínská politická elita byla již vědomá, že i po mnoho letech po skončení konfliktu na území Gruzie, Rusko není ochotno reálně zprostředkovat pro Gruzii přijatelné řešení konfliktu. Proto prezident Ševardnadze postupněji začal přesouvat zahraničněpolitickou orientaci země na západ, resp. na USA. Na oplátku USA začaly sponzorovat výcvik a vybavení několika tisíc gruzínských vojáků. „Úspěchy“ v Čečensku Rusku otevřely cestu pro další kroky prosazení svých zájmů a obnovení svých pozic na post-sovětském prostoru a celkem na světě. Strategickým zájmem Ruska bylo hlavně zmírnit resp. zastavit sblížení Gruzie a NATO a maximalizovat svou energetickou politiku tím, že znemožní fungování alternativních cest tranzitu ropy a plynu. Nejjednodušší a nejefektivnějším způsobem dosažení těchto cílů na jižním Kavkazu bylo použití „zmražených“ konfliktů. Prvním významným krokem v tomto směru bylo rozsáhlá „pasportizace“ na konfliktních územích. Konkrétně se jednalo o masové a plošné rozdávání ruského občanství všem obyvatelům Abcházie a Jižní Osetie. Dnes téměř 90% obyvatel Jižní

Osetie a Abcházie jsou občané Ruské federace. Tento fakt, je od té doby využíván Ruskem jako argument pro ozbrojený zásah proti Gruzii v případě obnovení konfliktu na území Jižní Osetie (což se potvrdilo během srpnové války). Do *de facto* vlády byli oficiálně dosazeni důstojníci z ruské armády a zpravodajských služeb. Dodatečným krokem ruských úřadů bylo rozdávání ruského důchodu, který je několikanásobně vyšší, než důchod v Jižní Osetii. Takže kromě vojenské a politické závislosti na Rusku se Jižní Osetie postupně dostala ještě do finanční závislosti a takto se stala dotačním regionem Moskvy.

Zlomovým bodem pro vývoj konfliktu, respektive pro celou Gruzii, se stala „revoluce růží“ z listopadu 2003. S příchodem Michaila Saakašviliho se v Gruzii začaly dít zásadní změny. Vláda Saakašviliho se explicitně hlásila k západní zahraničněpolitické orientaci a k plánům členství Gruzie v NATO a EU. Jednou z priorit Saakašviliho politiky bylo obnovení gruzínské jurisdikce nad Abcházií a Jižní Osetií. Hned po příchodu Saakašviliho se jeho vláda stala trnem v oku pro Rusko kvůli jeho otevřené orientaci na Západ. Vztahy se od té doby začaly rapidně zhoršovat.

Razantní politika Saakašviliho vůči Adžárii¹⁸ měla za následek nastolení plné kontroly centrální vlády nad tímto regionem bez jakéhokoliv válečného konfliktu. V opojení úspěšného vyřešení situace bez jediného výstřelu a ztrátách na životech či majetku, prezident Saakašvili a ministr obrany (nyní jeden z jeho největších politických oponentů) Irakli Okruašvili začali přemýšlet nad rychlým a účinným řešením problému v Jižní Osetii. Hlavním argumentem pro vojenské řešení byl fakt, že Rusko nehodlalo nijak konflikt vyřešit či se na vyřešení fakticky podílet, jelikož mu vyhovoval *status quo*. Naopak, ruské kroky v oblasti vedly k posilování vlivu Moskvy v separatistických regionech. Proto podle úvahy gruzínské strany iniciativu řešení konfliktu musela vzít do rukou sama gruzínská vláda, jelikož v opačném případě by „řešení“ konfliktu mohlo trvat ještě mnoho let. Prvním krokem vlády Saakašviliho v rámci řešení konfliktu v Jižní Osetii bylo zavření tržiště Ergneti, které přes svou „komunikační funkci“ zaplavilo kontrabandním zbožím celou Gruzii. Ale hlavní události nastaly později. V létě roku 2004 kvůli provokacím separatistů bylo přerušeno několik let trvající příměří a Američany vycvičené gruzínské jednotky se pokusily ovládnout strategické vojenské body v zóně konfliktu. Střety se začaly protahovat a gruzínská strana si uvědomila, že nebyla připravena ani politicky, ani finančně, ani vojensky na plnohodnotnou válku s Osetinci, kteří byli vojensky podpořeni Ruskem a dobrovolníky ze Severního Kavkazu. Vojenská operace, která trvala jen několik dnů, měla za následek oběti v počtu několik desítek osob z obou stran. Gruzínská operace neuspěla ve své snaze o obnovení své jurisdikce v této oblasti a konflikt se dostal do fáze „tání“.

¹⁸ Adžarie-další autonomní republika v Gruzii, která před příchodem Saakashviliho k moci *de facto* prováděla samostatnou politiku, ale do otevřené konfrontace se s centrální vládou nikdy nedostala.

Události léta 2004 ukázaly, že vojenská cesta v dané fázi nemohla mít úspěch. Proto začala tbiliská vláda aktivně připravovat mírový plán řešení konfliktu. Na konci roku 2005 na půdě OBSE byl podpořen mírový návrh prezidenta Gruzie na řešení konfliktu v Jižní Osetii. Nejdříve se zdálo, že tento návrh, který konečně nabízel nejširší možnou autonomii pro Jižní Osetii v rámci Gruzie, mohl mít šanci na úspěch.¹⁹ Vývoj vztahů s Ruskem však předurčil osud mírového plánu. Právě v tomto období dochází ke kulminaci napětí mezi Ruskem a Gruzii²⁰ a *de facto* prezident Jižní Osetie E. Kokoity bez většího projednávání, diskuse či odůvodnění odmítl gruzínský plán. Je pozoruhodné, že prohlášení o odmítnutí tohoto plánu E. Kokoity udělal na brifingu v Moskvě po schůzce s představiteli Ministerstva zahraničních věcí RF.

Od roku 2004 v regionu přetrvávala víceméně klidná situace. Byly sice evidovány občasné střety menšího rozsahu, ale z obecného hlediska byl stav klidný. Pozornost Gruzie byla navíc soustředěna na rusko-gruzínské vztahy a na Abcházii. Přesto aktivity na poli diplomacie začaly nabírat na obrátkách. Gruzínská vláda si uvědomila, že existující formát řešení konfliktu (tedy *JCC*), kde Gruzie byla v menšině (pozice členů komise ze strany Ruska, Severní Osetie a Jižní Osetie byly vždy z jasných důvodů) stejně nikam nevede, a je potřeba změnit nebo nastolit jiná pravidla v tomto nefungujícím formátu. Navíc se z Ruska, které podle dohod mělo roli formálního nestranného prostředníka, se stala spíše konfliktní strana. Gruzie navrhovala zejména zapojení dalších aktérů do negociačního procesu, a to konkrétně USA a EU (pak i představitele tzv. Dočasné administrativní jednotky Cchinvalského regionu-viz níže). Tím chtěla gruzínská strana vyvážit nepoměrné rozložení sil ve *Smišené kontrolní komisi*. Přes gruzínské snahy a hlavně ochotu USA a EU vstoupit do řešení konfliktu, se proti takové iniciativě ohradila osetinská a ruská strana.

Ve snaze hledání efektivního způsobu řešení konfliktu začala Gruzie usilovat i o alternativní cesty. V listopadu 2006 zahájilo Tbilisi projekt „alternativní vlády“ Jižní Osetie. Projekt spočíval v tom, že gruzínská vláda začala podporovat alternativní vládu Jižní Osetie, v jejímž čele stal bývalý premiér a ministr obrany separatistické Jižní Osetie Vladimír Sanakoev (který svého času bojoval proti Gruzii na straně Jižní Osetie a byl ministrem obrany osetinské *de facto* vlády). Na základě přijatého zákona v gruzínském parlamentu vznikla nová územní jednotka s názvem „*Dočasná administrativní jednotka Cchinvalského regionu*“ (dále jen Dočasná administrace). Sídlem vlády jednotky byla gruzínská vesnice Kurta v Jižní

¹⁹ Jižní Osetii byly nabízeny mnohem širší autonomní práva, než měla v době Sovětského svazu a než má současná Severní Osetie v rámci Ruské federace.

²⁰ Po zadržení ruských důstojníků vojenské rozvědky v Gruzii, Moskva zareagovala velmi tvrdě. Byly přerušena pozemní, letecká a poštovní komunikace s Gruzii. Ruský konzulát přestal vydávat gruzínským občanům ruská víza. Ruská strana uvalila embargo na dovoz jakékoliv gruzínské zboží. Byl odvolán velvyslanec Ruska v Gruzii. V samotném Rusku začaly masové deportace gruzínských občanů z Ruska a byla zahájena velmi intenzivní protigruzínská kampaň.

Osetii. Administrace Sanakojeva měla omezenou činnost a působila v gruzínských vesnicích Jižní Osetie. Hlavním smyslem tohoto projektu bylo vytvoření alternativy vlády pro osetinské obyvatelstvo. Tbilisi se snažilo pomocí investic, které se uskutečňovaly prostřednictvím dočasné administrace podporovat různé sociální projekty v Jižní Osetii, a tak zvýšit svou prestiž a váhu v očích osetinského obyvatelstva. Gruzínská strana pomocí dočasné administrace soustavně propagovala možnost společného mírného soužití Osetinců a Gruzínců v jednom státě spočívající v nabídce přiznání Jižní Osetii nejširší možné autonomie. Separatistická vláda Kokoity se touto nabídkou začala cítit ohrožena, což navenek projevovalo v masivní protisanakojevské očeřující kampani, ve které byla hlava Dočasné administrace představena jako zrádce národa. Současně tento tbiliský projekt lze považovat za ukončený, jelikož gruzínskou stranou dříve kontrolované území v Jižní Osetie je okupováno.

Zhoršující rusko-gruzínské vztahy, které celou dobu měly povahu studené války, měly také svůj dopad na konfliktní regiony v Gruzii. Konkrétně ještě před vyhlášením nezávislosti Kosova Ruský prezident Putin nedvouslymně dotazoval: „Pokud si někdo myslí, že je možné dát Kosovu nezávislost, tak proč bychom měli odmítat nezávislost Abcházců a Jižní Osetii?“²¹. Dalším důležitým krokem Ruska, podporujícím separatistické regiony Gruzie, bylo nařízení tehdy ještě prezidenta Ruské federace Putina z dubna 2008, podle kterého ruská vláda dostala instrukce, aby spolupracovala s *de facto* vládami v Abcházii a Jižní Osetii, a to včetně obchodní, hospodářské, sociální a vědecké spolupráce. V Gruzii byl tento krok označen za otevřenou podporu separatismu na území Gruzie a porušení gruzínské státní suverenity.²² Od té doby se situace pomalu zhoršovala a docházelo k občasným přestřelkám a ozbrojeným střetům. Nakonec kvůli neochotě nebo neschopnosti stran, se nedokázalo zamezit eskalaci napětí a v důsledku jsme byly svědky srpnové války. Bohužel Západ v tomto případě nedokázal použít své diplomatické úsilí pro zamezení vzniku války.

²¹ Makarkin, A. (2006): *V Moskvě sčítajut, čo konflikty v Kosovo, Južnoi Osetii i Abchazii trebujut universalnogo podchoda*. Informační portál www.newsgeorgia.ru.

On-line text (<http://www.newsgeorgia.ru/analytics/20060224/41566851.html>)

²² *Putin nařídil sblížení s Abchází a Jižní Osetií, popudil Gruzince*. Zpráva ze dne 16.03.2008. Informační portál www.idnes.cz. On-line text (http://zpravy.idnes.cz/putin-naridil-sblizeni-s-abchazii-a-jizni-osetii-popudil-gruzince-1c2/zahranicni.asp?c=A080416_154358_zahranicni_ad).

Závěr

Zatím není možné zhodnotit všechny dopady rusko-gruzínské války, ale jedno je jisté: *status quo* v Gruzii již nebude a mír na Kavkazu se bude hledat ještě více složitěji než tomu bylo před srpnem minulého roku.

I když etnický prvek konfliktu mezi Gruzínci a Osetinci měl velký vliv na začátku konfliktu, a ačkoli nacionalistické nálady v obou společnostech sehrály svou negativní roli na vznik konfliktu, autor tohoto článku se domnívá, že stále existovala velmi solidní (víc než u gruzínsko-abchazského konfliktu) možnost mírového řešení existujících problémů. Avšak proti takovému vývoji se kvůli vlastním mocenským zájmům postavilo Rusko. Během celého období mírového procesu, separatisté, kteří cítili podporu, odmítali jakýkoliv plán na mírové řešení sporu. Kroky Ruska po příchodu Putina do vlády, v podstatě směřovaly k tomu, aby pozice Moskvy na Kavkazu byly posíleny. Rozdávání ruského občanství v separatistických regionech, úmyslná protigruzínská politika, jako sankce na její směřování v zahraniční politice, ekonomická blokáda Gruzie, překrucování „kosovského precedentu“ a financování a vyzbrojování separatistů nakonec mělo svůj dopad v Jižní Osetii. Samozřejmě je zatím otevřená otázka, zda vedení Gruzie měla jinou možnost, než vojenskou aby čelila hrubému porušení suverenity státu? Co se týče Západu, tak lze říci, že nedokázal včasné identifikovat dlouho se rodící konflikt a zamezit jeho eskalaci.

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Briefing Paper 2/2009

Gruzínsko-osetinský konflikt

–

Březen 2009

Autor

Vakhtang Darchiashvili

Autor je externím spolupracovníkem Výzkumného centra AMO. Vystudoval Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně a bakalářský program v oboru Mezinárodní vztahy-evropská studia a politologie na Fakultě sociálních studií (taktéž na Masarykově univerzitě). V rámci svých studií v ČR se dlouhodobě věnuje mezinárodnímu právu veřejnému a problematice etnických konfliktů v postsovětském prostoru. V současné době pracuje na dizertační práci Komparativní studie etnických konfliktů v postsovětském prostoru na Institutu mezinárodních studií, FSV UK. Je autorem několika odborných publikací spojených s problematikou konfliktů v Gruzii.